

ROLUL BIBLIOTECII ÎN PROMOVAREA CUNOAȘTERII PRIN PARADIGMA ACCESULUI DESCHIS

NATALIA CHERADI

Abstract

This paper is devoted to the international initiatives defining Open Access to the scientific information. The activity of the EIFL-OA Moldova Program is described here and promotes the open access paradigm and the distribution of the local content by developing electronic archives. As an important point for innovation and academic communication, the libraries encourage the members of university and academic communities, the local administrations, the students and the public to participate actively in the International Open Access Week.

Keywords: Open Access, OA archives and repositories, Open Archives Initiative, OA Journals, Open Access Week.

* * *

Internetul a schimbat modul clasic de publicare, acces, diseminare și folosire a informației științifice. Publicarea științifică a migrat de la conținutul tradițional spre conținutul digital. Este o provocare pentru oamenii de știință – să se gândească dincolo de accesul liber și să ia în considerare modul în care tehnologia poate avansa procesele de cercetare, sporind cantitatea publicațiilor de specialitate disponibile în accesul deschis.

Cele mai multe dintre cercetările realizate sunt finanțate de către stat, care solicită de la autori publicarea rezultatelor cercetărilor pentru accesul liber al populației. Universitățile ar trebui să impună aceleași principii personalului acestora. Recomandările din anul 2008 ale Asociației Universităților Europene prevăd ca universitățile să dezvolte politici instituționale de control asupra calității cercetărilor (inclusiv prin intermediul articolelor științifice) pentru o distribuție mai largă, maximizarea vizibilității lor, accesibilității și impactului științific[1].

Menirea universităților și a membrilor lor este de a genera cunoaștere prin cercetare științifică. Datoria morală față de societate, care plătește aceste cercetări, este ca rezultatele proiectelor să fie accesibile tuturor și de oriunde. Astfel, au apărut mișcarea Open Access (OA), revistele Open Access și necesitatea ca instituțiile să teaurizeze digital toată producția științifică a universităților în depozite instituționale (repozitorii instituționale)[2]. Accesul Deschis permite ca varianta electronică a publicației științifice să poată fi citită pe internet, tipărită, distribuită fără scopuri comerciale, fără nicio plată sau restricție. Acest concept a apărut în momentul în care cercetătorii și-au postat copii ale articolelor științifice pe paginile web. Universitățile și-au dezvoltat interesul de a crea depozite digitale științifice și lumea științifică a început să reacționeze în consecință.

Inițiativa de la Budapesta pentru Acces Deschis a fost semnată în februarie 2002 de peste 4000 de persoane și organizații din toată lumea. Textul inițiativei definește Accesul Deschis ca fiind accesul on-line nerestricționat la literatura științifică pe care autorii doresc să o facă publică fără a avea pretenția de a fi remunerați. Accesul liber la această literatură presupune ca ea să fie disponibilă gratuit, pe internet, iar orice utilizator să poată s-o descarca, s-o copieze, s-o distribuie, s-o tipărească la imprimantă, fără limitări de natură financiară, legală sau tehnică, cu excepția celor presupuse de accesul la internet.

Altă inițiativă care a avut drept scop susținerea dezvoltării Accesului Deschis și eliminarea monopolului editorilor este Declarația de la Bethesda privind editarea și Accesul Deschis, din iunie 2003. Scopul principal al Accesului Deschis este eliminarea monopolului editorilor asupra publicării lucrărilor științifice.

Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la cunoștințe în domeniul științei și științelor umanitare (octombrie 2003), semnată de către toate organizațiile academice conducătoare din Germania și structurile fondatoare și, în același timp, de 300 de instituții academice din toată lumea, menționează: „Misiunea noastră de difuzare a cunoașterii este doar pe jumătate completă dacă informația nu este făcută pe larg și imediat disponibilă societății. Trebuie susținute noi posibilități de răspândire a cunoașterii nu numai prin forma clasică, dar, totodată, și în mod crescător prin paradigma Accesului Deschis, prin internet.”

La aceste documente importante putem atribui și Manifestul Internet IFLA, semnat în mai 2002, care promovează libertatea accesului la informații fără frontiere. Au urmat două declarații IFLA: Declarația IFLA privind Accesul Deschis, 14 octombrie 2008, și Declarația IFLA privind Accesul Deschis – clarificarea poziției și strategiei IFLA, 18 aprilie 2011.

Susținând inițiativele pe plan internațional, Programul EIFL-OA Moldova a fost instituit în primăvara anului 2008 în cadrul Consorțiului EIFL Direct Moldova pentru asistarea membrilor consorțiului în dezvoltarea Accesului Deschis la informație științifică. Scopul general al programului este de a

beneficia de conținutul informațional, disponibil prin intermediul OA, precum și asigurarea distribuiri conținutului local prin dezvoltarea unor arhive electronice deschise și încurajarea autorilor de a publica articole în reviste cu Acces Deschis. OA permite oamenilor de știință în țările în curs de dezvoltare și de tranziție de a avea acces nu numai la informații de care au nevoie în efectuarea cercetărilor, dar și la dezvoltarea mijloacelor care contribuie la eficientizarea activității lor de cercetare la nivel global. Prin furnizarea asistenței, resurselor și oportunităților pentru schimbul de cunoștințe, EIFL-OA sprijină și facilitează:

- instruirea profesională și organizarea atelierelor de lucru pe tematica Open Access în rețeaua EIFL;
- studierea și adoptarea modelelor de Acces Deschis în țările participante;
- dezvoltarea și adaptarea manualelor și liniilor directoare privind Accesul Deschis în țările în curs de dezvoltare;
- programe de instruire și ghiduri pentru a pregăti țările membre EIFL în vederea constituirii repozitoriilor instituționale.

Instruirea profesională pe tematica OA în țara noastră a început cu Seminarul internațional Acces Deschis (Open Access): explorarea comunicării științifice (iunie 2008), cu participarea unor experți din străinătate: dr. Leo Waaijers din Olanda și Iryna Kuchma din Ucraina. În discuție au fost puse următoarele probleme: fenomenul Open Access; reviste OA; repozitoriile deschise: politici și practici; resurse electronice pentru știință și cercetare în Republica Moldova; repozitoriile deschise în Ucraina; experiențe din Proiectul DARE din Olanda și proiectul DRIVER din Uniunea Europeană; copyright și licențe pentru conținut deschis; licențe Creative Commons, licențe pentru editarea revistelor științifice cu Acces Deschis Eprints și DSpace; Accesul Deschis și noi abordări ale managementului citărilor și evaluarea cercetărilor; politica editorială și advocacy în domeniul științei.

În urma acestui seminar a fost aprobată Declarația Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova privind Accesul Deschis la informație la Conferința anuală a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova (16 octombrie 2009). Participanții la Conferință au recunoscut importanța strategică a Accesului Deschis la informație. Acest document a fost redactat de către Programul eIFL-OA Moldova în scopul promovării Accesului Deschis pentru diseminarea cunoștințelor științifice globale și a creativității umane și pentru determinarea măsurilor care trebuie întreprinse de către instituțiile de cercetare, universitățile și bibliotecile din Republica Moldova.

În scopul organizării arhivelor instituționale în Republica Moldova a fost organizat Seminarul internațional Implementarea tehnologiei IR (repozitoriile instituționale): sistemul DSpace, aprilie 2011, finanțat de Ambasada Regală a Norvegiei în România, în cadrul Bibliotecii Științifice a Academiei de Studii Economice din Moldova cu participarea lui Kuzma Kudim, Institutul Sisteme Software al Academiei de Științe din Kiev, Ucraina. Tema abordată în cadrul seminarului este indispensabilă procesului de gestionare a bibliotecii, oferind bibliotecarilor suport în procesul de implementare a tehnologiei IR. Provocarea va fi implementarea tehnică a publicării on-line și schimbarea culturală necesară pentru a deveni încorporată și frecventă în activitățile instituției. Programul a cuprins dezbaterile următoarelor subiecte: structura arhivei; utilizatori și grupuri; metadate; drepturile de acces; procesul de stocare a datelor; embargo; protocolul OAI-PMH; interfața XMLUI; configurarea procesului de stocare a datelor; localizarea; sistemul Eprints, sistemul de reviste OJS; sistemul de conferințe OCS.

O foarte scurtă introducere despre Accesul Deschis (OA). Publicarea în Accesul Deschis este digitală, on-line, gratuită, liberă de restricții privind drepturile de autor și de licențe. Ceea ce o face posibilă este internetul și consimțământul autorului sau al titularului dreptului de autor. OA – accesul gratuit, imediat, on-line la rezultatele cercetării științifice, precum și dreptul de a utiliza și a reutiliza aceste rezultate conform necesităților fiecăruia – are puterea de a transforma modul de cercetare științifică. Aceasta are însemnătate directă și pe scară largă pentru mediul academic, medicină, știință, industrie și pentru societatea în ansamblu. OA are potențialul de a maximiza investițiile în cercetare, dezvoltarea expunerii și utilizării cercetărilor publicate, de a facilita efectuarea cercetării pe baza literaturii de specialitate disponibile și de a spori progresul general al științei.

OA este pe deplin compatibil cu peer review (evaluare de experți, recenzare), iar toate inițiativele principale OA pentru literatura științifică insistă asupra importanței recenzării. Precum unii autori donează articolele pentru publicare în reviste, același lucru îl fac editorii revistelor și experții care participă la recenzarea articolelor.

Există două mijloace principale pentru oferirea Accesului Deschis la articole de cercetare: arhive sau depozite (repozitorii) OA și reviste OA.

Arhivele și depozitele OA. Arhivele nu realizează recenzarea, ci fac conținuturile deschise și le propun la dispoziția tuturor. Acestea pot conține preprinturi, postprinturi sau ambele forme. Arhivele pot aparține instituțiilor, precum universităților și laboratoarelor, sau pot fi tematice, cum ar fi în domeniul fizicii sau economiei. Autorii își pot arhiva

preprinturile fără permisiunea cuiva, și majoritatea revistelor deja permit acestora să arhiveze postprinturi. Atunci când arhivele sunt realizate în conformitate cu protocolul Open Archives Initiative, acestea devin interoperabile, iar utilizatorii pot găsi conținutul lor fără să știe ce arhive există, unde sunt situate sau ce conțin. În prezent, există software open-source pentru construirea și menținerea arhivelor conform protocolului OAI, reprezentând un impuls puternic la nivel mondial pentru utilizarea acestora. Costurile unei arhive sunt nesemnificative: ceva spațiu pe un server și ceva din timpul unui tehnician. Putem utiliza Directoriul OpenDOAR[3] (1993 arhive digitale) și Registrul ROAR[4] (1778 arhive digitale) pentru a realiza căutări în mai multe repozitorii instituționale.

Revistele OA. Revistele OA trebuie să treacă recenzarea și apoi să fie oferit accesul liber la conținutul lor. Cheltuielile lor constau în recenzarea articolelor, pregătirea manuscrisului și disponerea spațiului pe un server. Revistele OA își asumă cheltuielile pentru diseminarea conținutului, plătiind costurile de producție, astfel accesul poate fi gratuit pentru toată lumea. În anumite cazuri, revistele au subvenții de la universitățile care le găzduiesc sau de la societăți profesionale. Altele, revistele percep un comision pentru procesarea articolelor acceptate pentru publicare, care urmează să fie plătit de către autor sau sponsorul autorului (angajatorul, agenția de finanțare). Revistele OA care percep taxe pentru procesare, de obicei, renunță la acestea în situații economice dificile. Revistele OA cu subvenții instituționale tind să nu impună taxe de procesare. Putem utiliza DOAJ[5], Directory of Open Access Journals – reviste academice din 109 țări și publicate în 50 de limbi.

Revistele OA pot obține subvenții nesemnificative sau prin taxe, dacă au un venit de la alte publicații, publicitate, suplimente plătite sau servicii auxiliare. Unele instituții și consorții stabilesc reduceri de taxe. Editorii OA renunță la taxă pentru cercetătorii afiliați instituțiilor, care au plătit taxa anuală de membru. Există mult loc pentru creativitate, în găsirea căilor de a plăti costurile unei reviste OA recenzate, și suntem departe de a epuiza inteligența și imaginația noastră.

Lansarea Accesului Deschis, Inițiativei Arhivelor Deschise și arhivelor instituționale. Principalul motiv pentru care universitățile trebuie să aibă arhive instituționale este sporirea vizibilității și impactului cercetărilor realizate. Arhivele vor ridica statutul facultăților, profesorilor, cercetătorilor și al instituției în întregime.

Sunt peste tot universități care se ocupă de crearea arhivelor cu Acces Deschis – fonduri de bani sunt alocate instituțiilor pentru a sprijini modele de publicare care să permită Accesul Deschis, distribuție imediată, on-line, precum și accesul la rezultatele cercetării științifice. Accesul Deschis la arhive poate îmbunătăți accesul la cercetare și accelera disponibilitatea on-line a articolelor științifice recenzate. Instituții cum ar fi Universitatea din Ottawa, Universitatea Bielefeld, Universitatea Lund, Universitatea din California-Berkeley, Cornell, Harvard mențin aceste arhive.

Un motiv mai specific este faptul că un număr tot mai mare de reviste științifice permit autorilor să depună postprinturile în depozite instituționale și nu în cele tematice. Chiar dacă această diferență dintre arhive este arbitrară, instituțiile care nu vor crea arhive, își vor lăsa cercetătorii, irecuperabil, fără nicio modalitate de a oferi OA la lucrările lor.

„OAI-compliant” înseamnă că arhiva creată corespunde protocolului de recoltare a metadatelor pe baza Inițiativei Arhivelor Deschise (OAI). Acest protocol asigură interacționarea arhivei noastre cu alte arhive, astfel metadatele din mai multe arhive se agregă în una globală. Utilizatorii pot realiza căutările în arhive conforme OAI, fără a vizita separat arhivele și a lansa căutări separate. Prin urmare, protocolul OAI face conținutul mai vizibil, chiar dacă utilizatorii nu știu de existența și de conținutul arhivei noastre[6]. Există aproape 12 pachete open-source pentru crearea și menținerea arhivelor OAI-compliant. Cele mai importante patru sunt: Eprints (Southampton University), DSpace (Massachusetts Institute of Technology), CDSWare (CERN), și FEDORA (Universitățile Cornell și Virginia).

Asistența cercetătorilor, cadrelor didactice privind depozitarea articolelor științifice în arhive instituționale. Mulți cercetători sunt dispuși să arhiveze materialele, dar sunt foarte ocupați. Unele cadre suferă de tehnofobie, altele ar putea avea nevoie de educație și informare privind avantajele OA. De exemplu, sunt biblioteci universitare care vizitează catedrele, discutând cu cercetătorii, pentru a-i ajuta să depună o copie a articolelor în depozitul instituțional. Biblioteca St. Andrews University solicită de la cercetători să trimită articolele lor prin e-mail și apoi personalul bibliotecii le introduce în depozitul instituțional.

Trebuie luată în considerare publicarea unor reviste în OA. Un exemplu demn de urmat este Philosophers' Imprint, de la Universitatea din Michigan, o revistă recenzată OA, al cărei motto este: „Editat de filosofi. Publicat de bibliotecari. Gratuit pentru cititorii de pe Web.” Deoarece redactorii și editorii (de la facultate și bibliotecari) sunt salariați de universitate, iar revista este subvenționată de către universitate, nu e nevoie de a percepe taxe de procesare[7].

Biblioteca Universității din Arizona, Tucson, publică în OA revista științifică recenzată Journal of Insect Science. Despre experiența de aici putem afla din articolele lui Henry Hagedorn, Publishing by the Academic Library (Activitatea de publicare a bibliotecii academice), și ale Eulaliei Roel, Electronic journal publication: a new library contribution to scholarly communication (Publicarea revistelor electronice: o nouă contribuție a bibliotecii în comunicarea științifică), College & Research Libraries News, ianuarie 2004[8]. Biblioteca Boston College publică toate revistele facultăților colegiului în Acces Deschis.

Accesul Deschis la informația științifică – date și publicații – va fi una din temele principale care vor fi adresate într-o Comunicare către Comisia Europeană în 2011. O participare largă înseamnă știință mai performantă. Acest principiu este acceptat în comunitatea științifică, chiar dacă mulți cercetători întârzie să-l pună în practică. De asemenea, Accesul Deschis poate încuraja și permite un mai mare angajament al societății în știință. Dar dincolo de toate acestea, Accesul Deschis la informația științifică este important deoarece ajută cetățenii în exercitarea dreptului lor de a avea acces la cunoașterea produsă prin utilizarea finanțării publice. Dreptul de a accesa liber rezultatele științifice nu este doar în beneficiul cetățenilor, ci și în folosul instituțiilor de finanțare. Examinarea publică a rezultatelor de cercetare va îmbunătăți modul în care sunt alocate fondurile pentru cercetare. Va crește și încrederea cetățenilor față de modul în care sunt cheltuiți banii pentru cercetare.

Ca un punct important pentru inovare și comunicare academică, bibliotecile încurajează membrii comunității universitare și academice, administrațiile locale, studenții și publicul larg să participe activ la activitățile Săptămânii internaționale a Accesului Deschis, care se organizează anual, începând cu anul 2008. Săptămâna OA invită comunitățile de a participa direct la mai multe sesiuni on-line și evenimente. Pentru a cunoaște cele mai importante realizări din lume privind Accesul Deschis a fost creat site-ul Săptămânii internaționale a Accesului Deschis[9].

Au fost lansate inițiativele „Creați schimbare”: o resursă pentru facultăți și bibliotecari pentru a revendica comunicarea academică și „Dreptul de cercetare”: ghidul studentului SPARC – o inițiativă educațională. Noile posibilități de diseminare a cunoștințelor trebuie susținute nu numai prin formele clasice, dar și prin Accesul Deschis oferit de internet, definindu-l pe acesta ca o sursă cuprinzătoare a cunoștințelor umane și a moștenirii culturale, acceptată de comunitatea științifică.

Organizatorii – PLoS, SPARC și Asociația Studenților pentru Cultura liberă – au rezumat feedback-ul pozitiv pe care l-au primit în legătură cu Săptămâna Accesului Deschis, interogând cele 120 de organizații care s-au înscris pentru a participa la acest eveniment în anul 2008. La întrebarea dacă ar participa din nou în anul viitor, 90% din respondenți au răspuns afirmativ: „DA... pentru a extinde gradul de conștientizare și de înțelegere a accesului deschis, inclusiv mandatele recente și politicile în curs de dezvoltare în cadrul comunităților internaționale universitare, științifice și publicului larg...”

Au existat mai multe moduri de a sărbători acest eveniment internațional:

- explozie de materiale noi în Accesul Deschis și organizarea lor în diverse arhive;
- acoperire semnificativă de bloguri – aproximativ 400 (inclusiv în Republica Moldova);
- videoclipuri – au fost realizate în scopul prezentării importanței Accesului Deschis cu participarea profesorilor, bibliotecarilor, finanțatorilor științei, studenților etc. (acestea sunt disponibile pe YouTube și Internet Archive);
- multiple comentarii pe care le-au primit organizatorii după eveniment din partea participanților și utilizatorilor.

Săptămâna OA este o șansă de neprețuit pentru a ne conecta la impulsul global al împărtășirii deschise și promovarea schimbărilor de politică la nivel local. Universități, colegii, instituții de cercetare, finanțatori, biblioteci și centre de informații au folosit Săptămâna OA ca o platformă pentru a difuza mesajele universităților privind politicile Accesului Deschis, de a emite rapoarte cu privire la beneficiile sociale și economice ale acestuia, de a oferi noi fonduri în sprijinul publicării în Accesul Deschis și multe altele.

În acest an, diverse organizații din toată lumea au sărbătorit a patra oară Săptămâna internațională a Accesului Deschis (Open Access Week 2011) – de pe 24 până pe 30 octombrie 2011. Află. Participă. Promovează – acesta este sloganul evenimentului global, care reprezintă o oportunitate pentru comunitatea academică, de cercetare pentru a continua să învețe despre beneficiile potențiale ale Accesului Deschis, să împărtășească colegilor ceea ce au învățat și să inspire o participare mai largă în promovarea Accesului Deschis ca o nouă normă pentru studiu și cercetare.

Din acest an, organizatorii Săptămânii OA, au subliniat colaborarea și acțiunea colectivă, care au sporit impulsul Accesului Deschis și au prezentat o gamă largă de inițiative în toată lumea. Participarea a sute de universități, a centrelor de cercetare și a site-urilor web la nivel mondial a ilustrat profunzimea și amploarea suportului pentru Accesul Deschis și a demonstrat impactul real pentru promovarea cercetării în mai multe domenii. Săptămâna OA a prezentat activitățile pe cca 1000 de site-uri în aproape 100 de țări. Participarea și-au anunțat-o mii de cercetători, profesori,

studenți, bibliotecari, administratori universitari, agenții de finanțare, factori de decizie politică și lucrători din domeniul cunoașterii. Au participat și diverse grupuri interesate de promovarea difuzării libere și imediate a publicațiilor și a datelor științifice. Contribuțiile anterioare au fost diverse, inspirate, provocatoare și creative. Site-ul web al Săptămânii Accesului Deschis a găzduit: 38 783 vizite și 27 954 de vizitatori din 150 de țări; 90 578 vizite și 63 770 de vizitatori din 179 de țări pe parcursul anului. În topul vizitelor se află SUA, Marea Britanie, Germania, Canada, Spania, Polonia, Franța, India, Portugalia, Japonia, Italia și Africa de Sud.

Pentru prima dată, SPARC (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition[10]), un consorțiu de biblioteci universitare care promovează activ OA, invitând organizațiile să-și demonstreze sprijinul pentru Săptămâna OA, a sponsorizat această activitate. Sponsorilor li s-a acordat o vizibilitate largă într-o varietate de canale.

Peste 100 de instituții din întreaga lume au politici instituționale de încurajare sau de solicitare a depunerii în arhive electronice deschise a cercetărilor, inclusiv Massachusetts Institute of Technology, Universitatea din Kansas, Universitatea din Edinburgh, ETH Zurich, Universitatea din Birmingham, Universitatea Simon Fraser și altele. Cercetătorii, în calitate de autori, au o mulțime de oportunități de a sprijini Accesul Deschis, de a extinde accesul la rezultatele cercetărilor prin revistele OA, arhivele electronice deschise și de a gestiona drepturile de autor.

Accesul deschis asigură o mai bună rentabilitate a cercetării în care a investit instituția prin deschiderea rezultatelor cercetării publicului cât mai larg. Săptămâna OA poate fi momentul oportun pentru inițierea sau promovarea unei astfel de inițiative. Peste 200 de organizații din lume de toate tipurile – instituționale, departamentale, guvernamentale, private etc. – au adoptat politici prin care solicită ca cercetările finanțate de acestea să fie puse la dispoziția publicului larg. Wellcome Trust din Marea Britanie a anunțat că va aloca două milioane de lire sterline pentru a sprijini publicarea în reviste cu acces liber. Wellcome Trust sprijină, de asemenea, disponibilitatea Accesului Deschis la cercetările finanțate de către acesta printr-o politică care asigură Accesul Deschis peste șase luni după publicarea în reviste[11].

US National Institutes of Health (Institutul Național al Sănătății SUA) a revizuit politica privind accesul public la cercetările finanțate din fonduri publice în 2008, astfel încât se depune o copie finală recenzată a manuscriselor în arhiva on-line MNV și la dispoziția publicului nu mai târziu de 12 luni de la publicarea în reviste[12]. Hungarian Scientific Research Fund – OTKA (Fondul de cercetare științifică din Ungaria, din 1986 o agenție de finanțare a științei și a burselor de cercetare) a introdus un mandat, prin care se solicită ca toate publicațiile științifice susținute din granturile OTKA să fie disponibile în Accesul Deschis. Autism Speaks a devenit prima organizație americană de advocacy care a adoptat politica Accesului Deschis la cercetările finanțate de către aceasta și care a obligat depunerea manuscriselor în PubMed Central[13]. La Trinity University din San Antonio, Texas, Săptămâna OA a constituit un forum privind acceptarea prin vot a politicii Accesului Deschis la rezultatele cercetării instituționale.

Săptămâna Accesului Deschis a fost o platforma pentru Coaliția The student Right to Research Coalition de a extinde drepturile studentești privind cercetarea științifică la care au participat cinci milioane de studenți din întreaga lume. Studenții, senatele studentești și organizațiile studentești sunt invitați să semneze Declarația The Student Statement on the Right to Research privind dreptul studenților la cercetare, care solicită guvernelor, finanțatorilor științei, administratorilor universităților, facultăților, studenților să sprijine Accesul Deschis. Site-ul web al Coaliției conține mai multe resurse pentru a ajuta studenții să apere interesele la nivel național și local și să învețe pe alții privind beneficiile Open Access[14].

Studenții de la Universitatea din Boston au realizat un videoclip pentru a ilustra faptul că studierea fără acces la resurse informaționale de care ai nevoie este ca și cum să porți o jumătate de șosetă, să mănânci o jumătate de hotdog sau să citești o jumătate de carte[15]. Istoriile care au fost împărtășite sunt inspiratoare, realizate cu un grad înalt de creativitate. Toate aceste contribuții la promovarea Accesului Deschis – în scris, fotografiile și video – reprezintă o resursă fantastică, care ne va ajuta pe toți să continuăm discuția pe viitor. Tot ce s-a realizat până în prezent confirmă importanța tot mai mare a Săptămânii Accesului Deschis. Desigur, impulsul, dimensiunea și puterea în creștere a rețelei la nivel mondial, continuă să impresioneze.

În Republica Moldova activitățile de promovare a Accesului Deschis s-au intensificat pentru a deschide tuturor părților interesate valorificarea resurselor culturale și științifice, calea către un nou model de acces și diseminare. În bibliotecile universitare și publice de la noi au fost realizate diverse acțiuni de promovare a Accesului Deschis în cadrul ședințelor senatelor, catedrelor, Zilelor de informare, prin intermediul site-urilor, postării pe YouTube a videoclipurilor etc.

A fost de mare anvergură organizarea în bibliotecile noastre a unor activități consacrate acestor evenimente: prezentări, ateliere de lucru etc., în locuri diferite, dar în aceeași zi, pentru a demonstra puterea Accesului Deschis. Au fost realizate prezentări pentru senatele universităților, în biblioteci sau la facultăți și departamente, întru informarea cercetătorilor și administratorilor despre criza de comunicare științifică și demonstrarea avantajelor Accesului Deschis ca o soluție cuprinzătoare. Este de remarcat că trei biblioteci universitare au început activitatea de creare a repozitoriilor instituționale. În cadrul Săptămânii sunt prezentate arhivele din diverse țări pentru a promova acest model de organizare a informațiilor științifice în rândul cercetătorilor din Republica Moldova. Este o șansă de a atrage atenția senatelor universitare, administrațiilor locale pentru a dezvolta politici de acces și o mare oportunitate de a informa pe oricine despre natura și importanța Accesului Deschis.

Săptămâna OA este o mare oportunitate de a evidenția publicațiile cu Acces Deschis, reperatele și realizările, iar pentru editori să ia în considerare cum Accesul Deschis poate ajuta la creșterea impactului publicațiilor tipărite de aceștia. Conferința anuală a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova din 11-12 noiembrie 2010 Accesul Deschis la informație și cunoaștere: susținerea progresului durabil a fost integral consacrată problemelor Accesului Deschis.

Va trebui să semnăm Convenția pentru echitatea publicării în Accesul Deschis. Nu suntem destul de pregătiți pentru a lansa o arhivă cu Acces Deschis în instituția noastră, dar susținem ideea? Putem semnala sprijinul nostru prin semnarea Convenției Compact for Open Access Publishing Equity (COPE). Inițiativa este lansată de un grup din cinci instituții-cheie (Harvard, Cornell, Dartmouth, MIT și UC Berkeley) și are scopul de a contribui la asigurarea unui nivel mai echitabil pentru revistele OA în comparație cu abonarea la reviste. Vom avea nevoie de sprijin din partea cercetătorilor și administrațiilor pentru aceste decizii, dar alte universități au reușit s-o facă.

Săptămâna Accesului Deschis 2011 a fost pentru noi, de asemenea, un moment important de muncă și de identificare a oportunităților viitoare. Trebuie găsite noi modalități de a satisface cerințele cercetătorilor, noi modalități de a aduce Săptămâna Accesului Deschis la universitate, bibliotecă, editură, în comunitate. În timp ce s-au realizat progrese esențiale, suntem abia la început pentru a face incursiuni de a promova Accesul Deschis în comunitatea științifică. Am făcut progrese și pentru creșterea gradului de conștientizare a valorii Accesului Deschis și promovarea acestuia ca o nouă normă în învățământ și cercetare.

Accesul Deschis poate fi înțeles ca un sprijin pentru principiul guvernării deschise în ajutorul dezvoltării unor servicii publice mai bune, ca o nouă eră a Științei Deschise care servește societatea în general. Accesul Deschis este una dintre cele mai progresiste mișcări în comunitatea informațională din lume. Accesul la informații și schimbul de informații sunt esențiale pentru dezvoltarea cu succes a societății și bibliotecarii joacă un rol crucial, de lideri, pledând pentru promovarea ideii de a asigura accesul liber la informația științifică electronică.

[1]Repanovici, A. Promovarea și vizibilitatea producției științifice a universității prin depozite digitale. În: Revista română de biblioteconomie și știința informării. 2009, nr. 1-2, p. 13-23.

[2]Turcan, N. Accesul Deschis – un nou model de acces la informație și cunoaștere. În: BiblioPolis. 2011, nr. 1, p. 9-17.

[3]<http://www.opendoar.org>

[4] <http://roar.eprints.org>

[5] <http://www.doaj.org>

[6] <http://www.openarchives.org>

[7] <http://www.philosophersimprint.org>

[8] <http://www.insectscience.org>

[9] <http://openaccessweek.org>

[10] <http://www.arl.org/sparc>

[11] <http://www.wellcome.ac.uk/About-us/Policy/Spotlight-issues/Open-ACC>

[12] <http://publicaccess.nih.gov>

[13] http://www.autismspeaks.org/science/overview/policies/policy_on_pub

[14] <http://www.righttoresearch.org>

[15] <http://www.openaccessweek.org/video/open-access>

Natalia Cheradi,
director adjunct, Biblioteca Științifică, ASEM;
coordonator al Programului EIFL-OA Moldova